

Kirsi Lindroos

Oppivelvollisuus tänään

Oppivelvollisuus, se on oikeus, se on velvollisuus. Mutta opitaanko? Saavutetaanko opetukselle ja kasvatukselle asetetut tavoitteet ihan oikeasti. Onko suomalainen perusopetus sellaista, että sillä sivistyksellä selvitään meillä ja muualla! Onko se oikeasti lasten ja nuorten todellisuudessa kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen.

Tähän vastaukseen etsitään vastausta nyt ja tulevaisuudessa. Enää ei lainsäädäntö tai muu ohjeistus sano, miten se temppu tehdään, vaan tänä päivänä varmistaminen tapahtuu arvioinnin kautta. Arviointijärjestelmän kehittäminen on onnistuneen oppivelvollisuuden suorittamisen keskeinen haaste. Eduskunta on edellyttänyt ministeriöltä selvitystä arvioinnin tilasta ja asia on

Kansakoulujen maatalousopetus 1934

käsittelyssä sivistysvaliokunnassa. Ministeriön ehdotus on, että maahan perustetaan kansallista arviointia hoitamaan keskushallintoviranomaisen yhteyteen aidosti itsenäinen ja riippumaton koulu- ja opetustoimen arviointineuvosto, jossa toimii pääsihteerin alaisuudessa ryhmä suunnittelijoita ja sihteereitä. Samassa yhteydessä on syytä päivittää koulutuksen arviointistrategia ja ministeriön antaman arviointiperusteet.

Paikallisen arvioinnin toimivuus on laadunvarmennuksesta aivan keskeinen. On jo useissa yhteyksissä opetusministeriön suunnalta korostettu sitä, että uusien kuntapäätäjien keskeisin koulutuspoliittinen tehtävä on kunnan omasta koulutuspoliittisesta ohjelmasta päättäminen. Ja samassa yhteydessä siitä sopiminen, miten tavoitteiden saavuttamista tullaan arviomaan. Ja miten toiminta tullaan riittävästi resurssiomaan!

Kaikille yhtenäinen koulu - oppivelvollisuus on upeimpia demokratian kukkasia. Suomalaiselle yhteiskunnalle ominainen piirre on, että demokratia toteutuu ja siitä kannetaan vastuu kunnissa. Kunnat toteuttavat kehittyntä demokratiaa. Oppivelvollisuus ja sen laadukas käytännön toteutus ovat kuntalaisten demokratiaa. Avoin opetuksen arviointi lisää perheiden ja myös työelämän luottamusta lasten ja nuorten opetukseen ja koulutukseen. Arviointi on myös enemmän kuin opetuksen arviointia se on keino tehdä näkyväksi koko se järjestelmä jonka tehtävänä on kasvattaa, opettaa ja tukea lasta nuoruuden kautta aikuisuuteen. Onkin toivottavaa, että kuntalaiset näkevät ja kokevat kunnan valtuuston, lautakunnat, hallituksen tärkeiksi demokratian toteuttajiksi, jotka saavat oppivelvollisuuden kukoistamaan. Jotka uskaltavat nähdä avoimesti millaista koulua nyt ja tulevaisuudessa ollaan rakentamassa - miten laatu toteutuu.

Keskeistä arvioinnin kehittämisessä on, että se otetaan osaksi valtuustojen muuta päätöksentekoa ja siten saadaan eri sek-

torien yhteistyö tarkasteluun. Näin mm. siitä syystä, että yksi oppivelvollisuuden suorittamisen suurimmista esteistä on tänä päivänä usein oppilaiden erityisen tuen tarpeet vaikeissa elämän tilanteissa. Aina ei kouluyhteisö edes kykene tunnistamaan lapsen tilannetta ja silloin vain moniammatillisella yhteistyöllä, jossa sosiaali- ja terveystoimen asiantuntija ovat mukana etsimässä selviytymisen keinoja, voidaan saada olosuhteet rauhoitettua sellaisiksi, että oppilaan oppiminen on ylipäätään mahdollista.

Meidän oppivelvollisuuskoulumme on poikkeuksellinen verrattuna moniin muihin maihin, kouluissamme on kaikki lapset ja nuoret, 100 prosenttisesti. Kun kaikki ovat samassa paikassa yhtäaikaan, niin silloin siellä on kaikki ne surut ja ilot, jotka meillä ihmisillä on. Tämä saattaa joskus unohtua kun arvioimme koulujemme toimintaa. On hyvin tärkeää, että kaiken kattavassa koulussa huolehdimme yhteisin voimin jokaisesta oppilaasta. Siinä on meidän maamme ehdoton menestymisen salaisuus - Kaveria ei jätetä. Voiko kukaan unelmoida sellaisesta yhteiskunnasta, jossa oppiminen olisi vain harvojen oikeus? Kaikkien oppivelvollisuus ja sen laadukas toteuttaminen ja kehittäminen on sivistyneen yhteiskunnan tunnusmerkki.

Tänä päivänä uskotaan moniammatilliseen, verkottuneeseen työhön. Sitä on myös hyvän oppivelvollisuuskoulun rakentaminen ja kehittäminen. Kukaan ei saa jäädä tästä työstä ulkopuolelle. Työ on kaikkien hallinnonalojen yhteistä työtä. Se on myös perheiden ja luottamushenkilöiden yhteistä verkottunutta työtä.

Hyvin suuri merkitys lapselle on koulun henki. Hyvin vakavaa viestiä selvitysten mukaan oppilaat antavat tuntemuksistaan tämän päivän koulusta: lapset tuntevat itsensä tuotteiksi, joille kennelläkään ei ole aikaa. Kukaan ei oikeasti välitä! Lapsi ei pa-

Voimistelutunti Pertunmaan kirkonkylän kansakoululla 1931

himmassa tapauksessa koe tulevansa yhteisössä hyväksytyksi. Senpä tähden koulujen oman itsearviointin yhteydessä on syytä ottaa oppilaat oikeasti mukaan kertomaan omasta ja koko yhteisön tilanteesta ja suunnittelemaan tulevaisuutta. Yhdessä rakennettua ei rikota!

Ministeriön oppilashuoltotyöryhmä käy parhaillaan läpi lasten hyvinvointitilannetta ja tulee kirjaamaan lokakuun loppuun mennessä oppilashuoltotyön kehittämisen painopisteet ja tekemään esitykset lainsäädännön kehittämiseksi tältä osin. Suurimmat haasteet näyttävät olevan tässä vaiheessa vastuiden selkeyttäminen ja yhteistyön lisääminen, johon aina myös koteja tarvitaan. Työtä varten ollaan näinä aikoina saamassa kouluterveydenhoidosta läänien arviointiraportit ja tänä vuonna muukin op-

pilashuolto tullaan peruspalveluiden arviointina selvittämään.

Suuri merkitys kaikessa onnistumisessa on aina tietysti resurssoinnilla! Ja kun nyt valtionosuuksia opetuksen järjestäjille on ohjattu ja tullaan ohjaamaan lisää, on myös syytä huolehtia siitä, että raha ohjataan koulujen perustehtävään. Ministeriössä valmistellaan parhaillaan toimenpiteitä rahoituksen todellisen kohdentumisen varmentamiseksi.

Keskusteluissa tulevaisuuden rakentamisesta - kansainvälisessä kirjallisuudessa palataan uudelleen ja uudelleen koulutuksen merkitykseen. ”Lasten ja nuorten opetukseen sijoitettu markka poikii miljoonia.”

Perusopetuksen uudistamistyöryhmä on juuri päättämässä työtään, jonka tuloksena ovat valtakunnalliset opetuksen yleiset

Kouluhallituksen veistonohjaajakurssit Janakkalan Homppulan koululla 1934

tavoitteet ja uusi tuntijako. Tässä urakassa lähtökohtina olivat juuri uudistettu koululaki, koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma ja lasten oikeuksien julistus. Sekä lukuisa määrä koulutuksen arviointihankkeiden johtopäätöksiä.

Nyt siis ensimmäistä kertaa lain tavoitteiden täsmentämiseksi saadaan valtioneuvoston hyväksymät tavoitteet, jotka ovat myös merkittävät tavoitteet tulevien vuosien koulutuksen arviointikohteita määritettäessä. Ja antavat pohjan opetussuunnitelmien perusteiden laadinnalle. Tuntijaon uudistamisen tärkeitä lähtökohtia oli yhtenäisen perusopetuksen kirjaaminen tuntijaon muotoon ja siten myös pedagogiseksi viestiksi niin opetussuunnitelmien laadinnalle kuin myös itse opetuksen järjestämiselle käytännön koulutyössä. Vanhat asterajat häviävät ja oppilaan oikeusturvan takaajaksi vuosiviikkotuntilaskelmaan tulevat oppiaineittain eri vuosiluokille määritellyt laskentaetapit. Mm. äidinkieli ja kirjallisuus, matematiikka ja terveystieto ovat saamassa lisääikää suomalaisessa peruskoulussa.

Uudistamisten kokonaisuuteen kuuluu siis myös opetussuunnitelman perusteet, joiden valmistelu on Opetushallituksessa käynnissä. Opetussuunnitelman laadinta jatkuu prosessina aikanaan paikallisella tasolla. Ja koko uudistamishankkeessa on meillä nyt mahdollista ottaa opiksemme edellisen kierroksen kokemuksista. Edelleenkin nimittäin koulun oma opetussuunnitelma ei ohjaa juurikaan opetusta. Opetussuunnitelman perusteiden ihanteet koulun toiminnasta, opetuksesta ja opiskelusta eivät kohtaa koulun todellisuutta. Selitys tilanteeseen on se, että opetussuunnitelman laadintaan osallistuneiden ihmisten määrä todellisuudessa on ollut vielä kovin pieni.

Lapsen kannalta oppivelvollisuuden suorittamisen kulmakiviä on se, miten oppija ja opittava kohtaavat! Kaikki oppimisympäristössä tapahtuva on merkittävää: miten ihmiset keske-

nään toimivat, millaiset välineet, materiaalit, fyysinen tila, koulun ympäristö. Ja taas tullaan yhteistyöhön! Oppimisen motivoijana mainitaan usein valinnaisuus. Nyt työryhmä esittää oppiainevalinnaisuuden kaventamista: perusteena on huoli valinnaisuuden kirjavasta laadusta ja halu panostaa perustaitoihin ja tietoihin aiempaa enemmän.

Mutta valinnaisuutta on lapsen kannalta se, että hänen tapansa oppia otetaan vakavasti ja tehdään koulun elämä sellaiseksi, että sinne haluaan tulla joka ikinen kouluamu hoitamaan omaan velvollisuutta. Opettajankoulutukseen panostetaan kansallisella tasolla, niin tulee tehdä myös paikallisesti, oppimateriaalin kehittäminen on käynnissä, koulutilojen toimivuutta tehostetaan jne. Yksinkertaisin ja yksipuolisin tapa ratkaista yhtälö, kuten jotkut sen tekevät, on ehdottaa tasokurssijärjestelmää tai vastaavaa, jolla siivotaan huolet maton alle. Ja unohdetaan samalla lasten oikeudet ja koulutuksen merkittävä yhteiskunnallinen tehtävä. Opetusmenetelmien kehittämisen ja hyvien koulukäytänteiden löytymisen ja arvioinnin keinoin meillä on vielä paljon opittavaa koulunpidosta. Siihen on panostettava tulevaisuuden tutkimusta ja kehittämistyötä.

Koulutus on monella tavalla ja monella tasolla panostusta tulevaisuuteen. Laadukas koulutus on panostusta tulevaisuuteen mitä suuremmassa määrin ja sen onnistuminen konkretisoituu meidän lastemme elämässä. Taloudellisesti kyse on myös suuresta ennaltaehkäisevästä työstä, jolloin oppivelvollisuutensa kunnialla suorittaneiden jatkomahdollisuudet elämässä ovat kunnossa. Inhimillisesti vieläkin suuremmasta asiasta!